LITERATURA STRAINA

Chateaubriand

Din „ATALA"

...In ziua a doua, care trebuia să hotărască destinul vieţii mele, ne oprirăm într'o vale, nu departe de orăşelul Cuscanila, capitala Siminolilor. Indienii din aceste ţinuturi, uniţi cu Muscogulgii, alcătuiesc împreună confederaţia Crecksilor. In mijlocul nopţii, fiica ţării palmierolor veni la mine. Mă duse într'o pădure mare de pomi şi-şi începu rugăminţile pentru a mă îndupleca să fug. Neraspunzându-i, îi luai mâna într'a mea şi o silii, pe această căprioară, să rătăcească cu mine prin pădure.

Noaptea era încântătoare. Geniul plutitor în aer îşi scutura părul albastru, îmbălsămat de mirosul arborilor şi respira mirosul slab de chihlimbar, pe care-l răspândeau crocodilii lungiţi sub tamarinele fluviului. Luna strălucea în mijlocul nemărginirii azurii şi fără pată, aşternând pe vârful nesfârşit al pădurilor, lumina ei cenuşie. Nu se auzea alt sgomot afară de freamătul unei armonii depărtate, ce domnea în adâncul pădurilor: se părea că sufletul singurătăţii suspina pe toată întinderea pustiului.

Printre arbori, văzurăm un tânăr care, ţinând în mână o faclă, părea asemeni geniului primăverii, ce străbate pădurile pentru a deştepta la viaţă natura; era însă un îndrăgostit care-şi cerca norocul la cabana iubitei.

Dacă fecioara va stinge flacăra, înseamnă că primeşte cererea ce i se face; dacă se îmbrobodeşte cu vălul, fără a o stinge, înseamnă că respinge bărbatul fără a-i asculta cererile.

Inaintând în umbră, voinicul cânta cu glas îngânat aceste cuvinte:

„Voi întrece paşii zilei peste vârfurile munţilor ca să caut, printre stejarii pădurii, singurateca mea porumbiţă.

„De gâtul ei am atârnat un colan de porţelanuri, şi văd trei boabe roşii pentru dragostea mea, trei violete pentru îndoitele mele, trei albastre pentru speranţele mele.

„Ochii unei hermine şi părul unui câmp de orez are Mila; gura ei e înfrumuseţată cu mărgăritare; sânurile ei par doi iezi, născuţi de aceeaşi mamă, în aceeaş zi.

„De ar putea Mila să stingă facla aceasta! De ar putea gura ei să verse asupra luminii o umbră de voluptate!

„Ah! Lăsaţi-mă să întrec paşii zilei peste vârfurile munţilor, ca să caut, printre stejarii pădurii, singurateca mea porumbiţă".

Cântând astfel, glasul tânărului mă turbură până în adâncul inimii şi făcu să se schimbe faţa Atalei. Mânile noastre, împreunate, tremurară. Dar am fost sustraşi dela această scenă de o alta, mai puţin periculoasă pentru noi.

Ajunserăm la mormântul unui copil, care slujea drept hotar între două popoare. Era aşezat, după obiceiu, la marginea drumului, aşa încât femeile mai tinere, mergând la fântână, să poată primi în sânii lor sufletul nevinovatei fiinţe pentru a-l dărui patriei. In acest moment treceau pe acolo soţii tinere, care dorind dulceaţa de mamă, căutau prin întredeschiderea buzelor, să culeagă sufletul copilaşului, pe care-l credeau că rătăceşte printre flori. Mama cea adevărată veni, în urmă, aducând porumb şi crin alb şi, aşezându-se pe iarba umedă, vorbi pruncului cu glas duios:

„De ce, o, noul meu născut să te plâng în leaganul tău de pământ! Dacă pasărea se face mare, trebuie să-şi caute hrana, pentru care găseşte în deşert destule grăunţe amare. Tu însă nu cunoşti plânsul; tu nu ţi-ai pus inima înaintea suflării păgubitoare a oamenilor. Bobocul care se usucă în învelişul lui se trece cu toate parfumurile lui; aşa cum te treci tu, o fiul meu, cu toată nevinovăţia ta! Fericiţi sunt cei ce mor în leagăn; nu ştiu decât sărutările şi zâmbetele mamei".

Subjugaţi de propriile noastre inimi, furăm doboriţi de aceste manifestări ale dragostei de mamă. In această încântătoare singurătate dusei pe Atala, în braţele mele, până în inima pădurii şi-i murmurai cuvinte pe care azi în zadar le-aş căuta pe buzele mele. Vântul de miază-zi o fiul meu scump, îşi pierde căldura trecând peste munţii înghetaţi. Tot astfel amintirile dragostei sunt, în inima unui moşneag, ca flacările zilei reflectate de globul tăcut al lunei, când soarele doarme şi când luna colindă deasupra colibei sălbaticilor.

Cine ar fi putut să scape pe Atala? Cine ar fi putut-o împiedica de a fi învinsă de natură? Numai o minune, de sigur; şi această minune se întâmplă. Fiica lui Simagham recurse la Dumnezeul creştinilor; se aruncă la pământ, îngânând o rugăminte caldă, către mama sa şi Reginei fecioarelor. O, René, din momentul acela am căpătat o minunată idee despre această religie care, opunând torentului pasiunilor puterea ei, ajunge singură pentru a le învinge, atunci când totul le stă în ajutor: şi secretul pădurilor şi lipsa oamenilor şi credinţa umbrelor.

* * *

Carducci

Către Copaci

Umbreşti culmi repezi, largi singurătăţi,
Dar nu-mi eşti drag, întunecat stejar:
Cu ramuri verzi tu 'mpodobeai barbari
Pustietori de tronuri şi cetăţi.

Tu, laur sterp, şi mai pre jos îmi pari
Tu minţi, oricât de falnic verde arăţi
Pe câmpul veşted, sau, când alte dăţi,
Luceai pe fruntea pleşuve de kesări.

Mi-eşti dragă, viţă, tu ce creşti bogată
Din lut pietros, ca să-mi imbii paharul
Uitării înţelepte 'n vremuri grele.

Mai scump mi-e bradul: el va 'nchide odată
In patru scânduri, neted, tot amarul
Şi sbuciumul, şi visurile mele.

(trad. St. O. Iosif)

* * *

Contesa de Noailles

Prinos naturii

Natură, ce sub ceruri te odihneşti cuminte,
N'o să iubească nimeni ca mine-al tău alint
Şi vraja şi lumina oricărei zile sfinte
Când ţărâna-şi dă rodul şi apa e de-argint.

Pădurea, eleşteul, câmpii înfloritoare,
Mai dragi mi-au fost ca toate privirile-omeneşti,
Căci am văzut că firea-i mai mândră şi nu moare,
Şi miros de-anotimpuri în mână poţi s'opreşti.

Pe frunte cu mândrie purtai ca pe-o cunună
Pe soarele ce tainic din slăvi mă mângâia,
Şi toamna-am mers la jocuri cu-atâta voe-bună,
Şi vara-am plâns eu însu-mi de fericirea mea.

In sânul tău, Natură, venit-am fără frică
Cu'ntreaga mea pornire spre bine şi spre rău,
Cu orice bucurie, oricât ar fi de mică,
Spre a destăinui-o şi sufletului tău.

Ca floarea'n care-albina cea harnică pătrunde
Cresc eu, parfum şi cântec în juru-mi răspândind,
Şi inima mea-i par'că un cosuleţ de unde
Mici ramuri înverzite de iederă, se'ntind.

Supusă cum e unda ce arboru-l reflectă
Am cunoscut, Natură, dorinţa ce ne-a smuls
Pe toţi din nepăsare, pe om şi pe insectă,
Ce-adânca-i nerăbdare şi veşnicu-i impuls.

Ci totuş, mă cutremur, Natura mea măreaţă
La gândul că voiu merge în lumea de prăpăd,
In care vânt n'adie, în care nu-i verdeaţă,
Şi'n care nici lumina, nici dragostea n'o văd...

trad. de IOAN CIORANESCU

* * *

Pe apă

de Maupassant

...Intr'adevăr trecusem golful Salis, Garoupe şi ne apropiam de capul Gros, stâncă dreaptă dar joasă, întinsă la suprafaţa mării.

Acum apare tot lanţul Alpilor, val monstruos, care ameninţă marea, val de granit încoronat cu zăpadă şi ale cărui piscuri ascuţite par asemenea unor ţâşnituri de spumă nemişcată. Şi soarele se înalţă dinapoia acestor gheţari, peste cari lumina lui cade ca o trâmbă de argint.

Iată însă, că ocolind capul dela Antibes, descoperim insulele Lerins, şi mai departe, la spatele lor, lanţul chinuit al Esterelului. Esterelul e decorul oraşului Cannes, munte drăguţ, de album, albăstriu şi cioplit cu eleganţă, cu o fantasie cochetă şi totuşi artistică, zugrăvit în aquarele pe un cer de teatru de către un creator binevoitor, pentru a sluji de model englezoaicelor peisagiste şi de subiect de admiraţie alteţelor ofticoase, sau celor cari n'au ce face. La fiecare ceas al zilei Esterelul are altfel de efecte de lumină şi farmecă ochii high-life-ului.

Lanţul de munţi corect şi lămurit desemnat se desface dimineaţa pe cerul albastru, de un albastru ideal de ţărm meridional. Seara însă, flancurile împădurite ale coastelor se întunecă şi lipesc o pată neagră pe un cer de foc, pe un cer necrezut de dramatic şi de roş. Nicăiri n'am văzut vreodată asemenea feerice apusuri de soare, aceste aprinderi ale orizontului întreg, aceste explozii de nori, această înscenare dibace şi măreaţă, această reîmprospătare zilnică a unor efecte excesive şi minunate care te silesc să admiri şi te-ar face să cam zâmbeşti, dacă ar fi zugrăvite de mână omenească.

Insulele dela Lerins, care închid spre răsărit golful din Cannes şi-l despart de golful Juan, par şi ele două insule de operetă, aşezate acolo pentru mai marea plăcere a iernaticilor şi a bolnavilor.

Din largul mării, unde suntem acuma, ele se aseamănă cu două grădini de un verde întunecos, răsărite în mijlocul apei. La larg, la capătul din Saint-Honorat, se înalţă cu piciorul în valuri, o ruină de tot romantică, adevărat castel din ale lui Walter Scott, vecinic bătut de valuri şi unde odinioară călugării s'au apărat împotriva Saracinilor, căci Saint-Honorat a aparţinut totdeauna călugărilor, afară de vremea revoluţiei. Insula a fost cumpărată de o actriţă...

...Zăresc cele trei golfuri acuma. In faţa mea, dincolo de insule, cel dela Cannes; mai aproape golful Juan, şi dinapoia mea, golful des Auges, dominat de Alpi şi de piscurile troienite. Mai departe, coastele se întind cu mult peste hotarul italian şi zăresc cu ochianul Bordighera cea albă, la capătul unui promotoriu.

Şi peste tot, dealungul ţărmului acestuia, nemăsurat, oraşele pe malul apei, satele atârnate mai sus, în coastele munţilor, nenumăratele vile semănate în verdeaţă au aerul unor ouă albe puse în nisip, ouate pe stânci, în pădurele de pini, de către nişte păsări monstruoase, venite noaptea din locurile troienite, ce se zăresc colo sus...

...Acuma soarele străluceşte, inundă pământul, face să scânteieze păreţii caselor, cari de departe au înfăţişarea zăpezii împrăştiate şi aruncă asupra mării un lustru luminos albăstriu.

Puţin câte puţin, folosindu-se de cele mai mici adieri, de desmierdările aerului, pe care abia le simţi pe piele şi care totuş fac să alunece pe apa netedă iachturile simţitoare şi cu vintrele bune, noi trecem de cel din urmă vârf al capului şi descoperim golful Juan cu totul, cu escadra în mijloc.

De departe, cuirasatele îţi par nişte stânci, insule mici, bancuri acoperite cu eopaci morţi.

Fumul unui tren se întinde pe ţărm dela Cannes în spre Juanles-Pins, care va fi poate mai târziu cea mai frumoasă staţiune de pe tot ţărmul. Trei corăbii cu vântrelele lor latine, dintre care una roşie şi celelalte două albe, s'au oprit în trecătoarea dintre Sainte-Margueritte şi uscat.

E liniste, liniştea blândă şi caldă a unei dimineţi de primăvară, la amiazi şi mi se pare acuma, că de săptămâni, de luni, de ani m'am despărţit de oamenii care vorbesc şi se frământă; mă simt cuprins de beţia singurătăţii, de beţia dulce a repausului, pe care nimic nu-l va turbura, nici scrisoarea albă, nici depesa albastră, nici clopoţelul dela uşă, nici lătratul cânelui meu. Nu pot fi chemat, învitat, beat, chinuit de zâmbete hârţuit de politeţe. Sunt singur, într'adevăr singur, înr'adevăr liber. Fumul trenului aleargă pe mal! Eu plutesc într'o locuinţă cu aripi, care se leagănă, drăguţă ca o pasăre, mică întocmai ca un cuib, mai plăcută decât un leagăn şi care rătăceşte pe apă, în voia vântului, fără a fi prinsă de ceva. Am, pentru a mă sluji şi a mă plimba, doi mateloţi, cari m'ascultă, câte-va cărţi de citit şi hrană pentru cincisprezece zile. Cincisprezece zile să nu vorbesc, ce bucurie !....

* * *

Charles Dickens

David Copperfield

— Fragment —

Eram în Elveţia. Mă întorsesem din Italia printr'o mare trecătoare a Alpilor, pe unde rătăceam împreună cu călăuza mea. Nu ştiam într'adevăr dacă aceste singurătăţi impunătoare vorbiau sau nu inimei mele. Găsisem ceva minunat şi sublim în aceste înălţimi uriaşe, în aceste repezişuri îngrozitoare, în torentele mugitoare sau în haosul de zăpadă şi de ghiaţă; nu văzusem însă decât numai atât.

Intr'o seară, înainte de apusul soarelui, coboram spre fundul unei văi care trebuia să-mi fie peste noapte adăpost. Pe măsură ce urmam cărarea care ocolea în jurul muntelui, de unde văzusem soarele deasupra mea, crezul că se deşteaptă în mine gustul frumosului şi instinctul unei fericiri liniştite, sub înrâurirea acestui spectacol tăcut care-mi însufleţea în inimă uşoara lucire a emoţiilor încă de multă vreme necunoscute. Imi amintesc că mă oprii din mers cu un fel de întristare a sufletului ce nu semăna nici a oboseală, nici a desperare. Incercasem speranţa că n'ar fi fost imposibil să se înfăptuiască în mine câte-va schimbări binefăcătoare.

Coboram adânc în vale în timp ce soarele auria vârfurile acoperite de zăpezi. Poalele muntelui care forma deschizătura dealungul căreia era aşezat satul, era de o verdeaţă bogată; mai sus de această îmbucurătoare vegetaţie creşteau întunecoase păduri de brazi, care, ca un unghiu, despicau masele de zăpadă şi susţineau avalanşa. Mai sus, se zăreau stâncile posomorâte, poteci colţuroase, blocuri de ghiaţă şi mici întinderi de ierburi care se pierdeau în zăpada cu care era încoronat vârful muntelui.

Ici şi colo, pe coastele munteluti, câte-va puncte negre şi fiecare punct era o casă. Toate aceste case singuratice, copleşite de înălţimea sublimă a vârfurilor uriaşe care le domină, par mici ca nişte jucării de copil. Din acelaş fel de case mărunte era alcătuit satul, aşezat în fundul văii, cu podul de lemn aruncat peste râul care cădea în cascadă pe stâncile crestate şi care gonia cu sgomot mare printre arbori. In calmul serii se auzea de departe ca un fel de cântec: erau glasurile ciobanilor. Şi văzând un nor, care răsărit din focul soarelui, plutea pe la jumătatea muntelui, mi se părea că aud cum din sânul lui ies accentele acestei muzici senine care nu aparţinea pământului. Deodată, din mijlocul acestei măreţii impunătoare, o voce, marea voce a naturii îmi vorbi; supus tainicei ei înrâuriri mă lăsai, cu capul obosit, pe iarbă şi începui să plâng cum nu mai plânsesem niciodată dela moartea Dorei....

* * *

Pânza

din Lermontov

O pânză de navă albeşte pe mare,
Departe în zarea albastră de brumă.
Ce lasă în urmă-i, şi pentru ce oare
Stingheră, spre ţărmuri streine se 'ndrumă?

Aleargă talazuri — şi'n şuer e vântul,
Şi geme, ca varga se'ndoae catargul;
Dar nu fericire căutând, ţine largul —
Şi nici ca s'o uite-şi zoreşte avântul...

— Pierdută-i pe valuri de — azur; iar tihnita
Lumină de soare, cernând, o'ncununa;
Dar ei de furtună i-i dor, răzvrătita,
Ca şi cum s'ar afla hodină'n furtună...

trad. D. Anghel

* * *

Pe lună

din Lenau

Cum se priveşte luna plină
In liniştita apă clară,
Prin stuful trestiei presară
Flori poleite de lumină.

Pe ceru'ntunecat de sară,
Trec nori cum fug pe dâmburi cerbii,
Şi din culcuşurile ierbii
Ca umbre păsări mute zboară...

Pe-aici mâhnit trec nu ştiu unde,
Iar amintirea ta pătrunde
Printre iluzii de mult moarte,
Ca'n trestii doina de departe.

trad. O Carp

* * *

Corespondenţa şi Memoriile în Literatura franceză

Doamna de Sevigne

Către fiica sa, d-na de Grignan

9 Februarie 1671

Iţi primesc scrisorile cum ai primit şi tu inelul de la mine; când le citesc isbucnesc în plâns. Mi se frânge sufletul în două ca şi cum mi-ai fi scris că eşti bolnavă, sau că ţi s'a întâmplat ceva sau m'ai certa şi când colo, e cu totul dimpotrivă. Mă iubeşti, copila mea scumpă, dar mi-o spui în aşa fel, încât nu-mi pot reţine lacrămile care isvorăsc din belşug.

Iţi urmezi călătoria fără nici o piedică supărătoare şi când aflu aceasta, iată-mă cum sunt, când ar fi trebuit să-mi fie cu bună dreptate, cea mai plăcută veste.

Iţi place să te gândeşti la mine, vorbeşti de mine şi iţi place mai mult să-ţi aşterni pe hârtie simţirile, decât să mi le spui prin viu grai; oricum îmi vor sosi, le primesc cu toată dragostea pe care n'o înţeleg decât cei ce iubesc ca mine. Mă faci să te iubesc cât se poate de mult şi dacă te gândeşti la mine fii sigură că eu mă gândesc în fiecare clipă, la tine: drept-credincioşii numesc aceasta o cugetare obişnuită, după cum avem datoria s'o avem către Dumnezeu. Nimic nu mă mai bucură; am înaintea ochilor trăsura ta care înaintează mereu şi nu se mai apropie de mine; sunt cu tine pe drum şi mi-e frică să nu te răstoarne; ploile din ultimile trei zile m'au înebunit; Ronul mă îngrozeşte. Sunt cu harta întinsă pe masă, ştiu toate locurile unde poposeşti. Astăseară eşti la Nevers, Duminecă vei fi la Lion unde vei primi această scrisoare...

5 Octombrie 1673

Scumpa mea copilă, ce grozavă zi! Iţi mărturisesc că nu mai pot. M'ai lăsat într'o stare care îmi măreşte mereu durerea. Mă gândesc la fiecare pas al tău şi la fiecare pas al meu şi socotesc câţi ar trebui făcuţi în total, ca să ne întâlnim odată. Când sunt lângă tine, sufletul mi-e liniştit căci asta e starea lui naturală şi care îi convine mai presus de toate. Intâmplarea de azi dimineaţă m'a îndurerat adânc şi mă frământă cu nişte chinuri pe cari le înţelegi şi filozofia ta le gândeşte cauza; le simt şi le voiu simţi multă vreme. Inima şi mintea îmi sunt pline de tine; când mă gândesc la tine încep să plâng şi totuşi mă gândesc mereu. Nu mai pot răbda durerea în care mă aflu, e aşa de peste fire, încât nu cred să mai poată dura cu aceiaşi putere. Mereu te caut, totul îmi lipseşte fiindcă tu nu eşti aci. Ochii mei, cari te-au privit patrusprezece luni, nu te mai zăresc ; pe cât era de frumos timpul acela pe atât de dureros este cel de faţă; poate mă voiu obicinui!

Par'că nu te-am sărutat destul la plecare; de ce? Nu ţi-am spus în deajuns cât îţi preţuesc iubirea ta; nu te-am încredinţat bărbatului tău cu toată grija cuvenită şi nici nu i-am mulţumit pentru politeţa şi bunătatea ce mi-a arătat... Sunt frământată de curiozitate; singura mângâere sunt scrisorile tale care iar mă vor face să plâng.

Copila mea, nu trăesc decât pentru tine; nu-i cer lui Dumnezeu altă graţie decât să mă iubească cum te iubesc eu.

IMPRESII LITERARE

Către fiica sa. Paris 16 Martie 1672

...In *Bajazet* 1) sunt lucruri plăcute, dar nimic frumos cu adevărat, nimic înălţător, nici unul din versurile lui Corneille care te fac să tremuri. Fetiţo, să nu-l comparăm cu Racine, e diferenţă mare. Niciodată n'o să ajungă mai departe decât *Alexandru* şi *„Andromaca"* 2). După părerea multora şi chiar a mea (îndrăsnesc să mă citez) *Bajazet* e mai prejos de toate. Racine scrie piese pentru Champmèsle 3), dar nu pentru viitor. Când nu va mai fi tânăr şi nici amorezat nu va mai face acelaş lucru. Trăiască bătrânul nostru Corneille! Să-l iertăm pentru versurile lui rele fiindcă ne-a dat frumuseţi dumnezeeşti, sublime care ne transportă; sunt accente geniale ce nu se pot imita.

Boileau 4) îl laudă şi mai mult ca mine; scurt, reprezintă bunul gust, s'o ştii de la mine...

Aceiaşi despre reprezintarea piesei lui Racine: „Esther"

21 Februarie 1689

...Nu pot să-ţi descriu frumuseţea acestei piese; e foarte grea de reprezintat, dar nu va mai fi imitată de nimeni.

Este atâta armonie între muzică, versuri, cântece, persoane; atâta perfecţiune fără cusur încât nu poţi dori ceva mai frumos; fetele cari joacă pe rege şi celelalte personagii par'că sunt creiate înadins; eşti mereu atentă şi la sfârşitul ei ai o adevărată părere de rău. Totul e simplu, nevinovat, sublim şi duios; exactitatea biblică te face să ai respect de ea, toate cântecele puse pe vorbele extrase din *Psalmi* şi *Proverbe* şi intercalate în piesă au o frumuseţe ce te face să plângi; se vede că piesa place, după atenţia şi gustul publicului. Am fost încântată împreună cu mareşalul Bellefonds care şi-a părăsit locul şi s'a dus la rege să-i mărturisească plăcerea şi că era alături de o doamnă care a meritat să vadă această piesă. Regele veni spre noi şi întorcându-se îmi zise: „Doamnă, sunt sigur că v'a plăcut piesa". Eu, fără să mă pierd, răspunsei: „Măria-Ta, sunt încântată, nu pot să exprim prin vorbe plăcerea ce o simt". Regele replică: „Racine e plin de talent". Ii zisei: „Are foarte mult, dar şi fetele, la rându-le, sunt foarte talentate; aşa de bine joacă ca şi când ar fi fost pe scenă decând e lumea" — „Ah! da e adevărat !" Apoi Majestatea Sa plecă şi mă făcu obiectul invidiei publicului.

Eu eram aproape singura nouă spectatoare la această reprezentaţie şi regele a vrut cu plăcere, să-mi afle părerea mea modestă şi fără exagerare.

Trad. de G. Marinescu

1) O tragedie a lui Racine.
2) Alte două tragedii de Racine.
3) O artistă amică a lui Racine.
4) Marele critic francez al secolului XVII-lea.

* * *